

Monitor veiligheidsgevoelens van homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen

**Delft, Leidschendam-Voorburg,
Westland en Zoetermeer**

**Jan Kik
Bureau Discriminatiezaken
Juli 2013**

Inhoudsopgave

Conclusies en aanbevelingen.....	3
Inleiding	6
1 Respondenten	7
2 Veiligheidsgevoelens	13
3 Meldgedrag	19
4 Veiligheidsgevoel in de gemeente	23
Literatuur	27
Bijlage: bijeenkomst 28 mei 2013	28

Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

Om meer zicht te krijgen op de situatie van homoseksuelen mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen hebben de gemeenten Delft, Leidschendam-Voorburg, Westland en Zoetermeer een *Monitor veiligheidsgevoelens* laten ontwikkelen. De monitor bestond uit een online vragenlijst, die door ruim 200 personen vrijwel volledig is beantwoord. Deze respons is laag te noemen en betekent dat de uitkomsten op zich beschouwd niet representatief genoemd kunnen worden. Ze zijn wel indicatief, zeker wanneer de uitkomsten bezien worden in de context van beschikbaar landelijk onderzoek.

Onder de respondenten waren jongeren ondervertegenwoordigd; bijna tweederde was ouder dan 40 jaar. Ook waren de respondenten voor bijna tweederde man en waren biseksuelen ondervertegenwoordigd. De meeste respondenten wonen in Delft, gevolgd door Leidschendam-Voorburg, Zoetermeer en Westland. De respondenten waren vrijwel zonder uitzondering autochtoon.

Een derde van de respondenten voelt zich in algemene zin wel eens onveilig in de eigen buurt; mannen vaker dan vrouwen. Gevoelens van onveiligheid in de buurt specifiek vanwege de seksuele voorkeur worden minder gerapporteerd. Deze worden vooral ervaren bij het hand in hand lopen met een persoon van hetzelfde geslacht, in algemene uitgaansgelegenheden, in de openbare ruimte en in de buurt waar men woont. In grote lijnen komen deze uitkomsten overeen met wat bekend is uit landelijk onderzoek onder deze doelgroep.

Er zijn grote verschillen tussen de gemeenten. In Delft voelt men zich het minst onveilig in de buurt (17% algemeen; 4% vanwege de seksuele voorkeur), gevolgd door Leidschendam-Voorburg (27% en 15%), Zoetermeer (36% en 21%) en Westland (42% en 40%). Gelet op de lage aantallen respondenten bij uitsplitsingen naar gemeente, kunnen hier echter geen zwaarwegende conclusies aan verbonden worden.

De respondenten hebben minder vaak daadwerkelijk vervelende ervaringen meegemaakt vanwege de seksuele voorkeur dan dat zij zich onveilig voelen. De meeste vervelende ervaringen vonden plaats in de buurt, in de openbare ruimte, bij het hand in hand lopen en bij algemene uitgaansgelegenheden. Ook hier waren de verschillen tussen de gemeenten groot: van de respondenten uit Westland had 44% een vervelende ervaring meegemaakt in de buurt. In Leidschendam-Voorburg was dit 17%, in Delft 8% en in Zoetermeer 4%.

Verreweg de meeste respondenten die een vervelende ervaring meegemaakt hebben, hebben dit nergens gemeld (91%). Voor zover men wel gemeld heeft, was dit het vaakst bij de politie. Belangrijkste reden om niet te melden is dat men geen vertrouwen heeft in het nut van melden. Wat meldgedrag betreft wijken de respondenten overigens niet noemenswaardig af van andere groepen.

Bijna een vijfde van de respondenten is zich het afgelopen jaar onveiliger gaan voelen in de gemeente. Voor mannen geldt dit vaker dan voor vrouwen. Van de respondenten zegt 44% dat er specifieke locaties binnen de gemeente zijn, waar men zich onveilig zou kunnen voelen. Concrete locaties worden echter nauwelijks genoemd; er wordt hier vooral in algemene termen gewezen naar gebieden waar veel niet-westerse allochtonen wonen.

Gemiddeld 33% van de respondenten gaf aan, het afgelopen jaar iets gehoord te hebben over incidenten tegen HLB's in de gemeente. Het percentage dat zelf getuige geweest was van dergelijke incidenten was veel lager (6%). Alleen in Westland gaf een behoorlijk deel van de respondenten aan, wel eens overwogen te hebben te verhuizen vanwege vervelende ervaringen naar aanleiding van de seksuele voorkeur (33%).

Het beeld dat naar voren komt uit de enquête is dat er grote verschillen zijn tussen de gemeenten. Respondenten uit Delft voelen zich het minst vaak onveilig en hebben ook de minste vervelende ervaringen meegemaakt vanwege de seksuele voorkeur. Respondenten uit Westland voelen zich het vaakst onveilig en hebben ook de meeste vervelende ervaringen meegemaakt. Leidschendam-Voorburg en Zoetermeer nemen een tussenpositie in. Hier dient wel de kanttekening bij gemaakt te worden, zoals al eerder gesteld, dat het aantal respondenten niet bijzonder hoog was en de aantallen ook verschilden per gemeente. Het is mogelijk dat er hierdoor bij de verschillende gemeenten niet in dezelfde mate sprake was van selectieve respons, wat de vergelijking tussen de gemeenten kan vertekenen.

Algemeen kan geconcludeerd worden dat de meeste respondenten zich niet onveilig voelen vanwege de seksuele voorkeur. Men voelt zich vaker in algemene zin onveilig. Toch geeft een deel aan, zich wel onveilig te voelen vanwege de seksuele voorkeur. Een kleiner deel geeft ook aan, vervelende ervaringen meegemaakt te hebben vanwege de seksuele voorkeur. Deze deden zich vooral voor in de woonomgeving en de publieke ruimte. Ruim een vijfde geeft aan, het eigen gedrag wel eens aangepast te hebben om negatieve reacties te voorkomen. Het lijkt er wel op dat het beeld dat de respondenten hebben van de veiligheid negatiever is dan op grond van de eigen ervaringen gerechtvaardigd zou zijn.

Op 28 mei 2013 vond een bijeenkomst plaats waar de uitkomsten van de monitor gepresenteerd zijn en besproken door relevante partijen uit de vier gemeenten.¹ In grote lijnen werden de uitkomsten van de monitor door de aanwezigen herkend. Dat Delft het gunstigst scoort en Westland het ongunstigst, werd herkend en geduid. Er werden wel kanttekeningen bij de uitkomsten geplaatst: beeldvorming kan een rol spelen bij gevoelens van onveiligheid en deze gevoelens kunnen ook algemeen zijn, dus niet gerelateerd aan seksuele voorkeur.

Aanbevelingen

Op basis van de opgedane ervaringen met de eerste editie van deze monitor kunnen enkele concrete aanbevelingen gedaan worden voor vervolgonderzoek. Gelet op de lage respons, ondanks de inspanningen die betracht zijn om de vragenlijst onder de aandacht van de doelgroep te brengen, lijkt het herhalen van de monitor in deze vorm weinig zinvol. Bij een volgende digitale vragenlijst is het van belang dat de vragenlijst korter is om een hoog uitvalpercentage te voorkomen en dat ook meer open vragen opgenomen worden. Bij een lage respons kan kwalitatieve analyse van de antwoorden op open vragen toch zinvolle informatie opleveren. De monitor in de huidige vorm bestaat echter vrijwel volledig uit gesloten vragen.

Wellicht is een volledig kwalitatief onderzoek, door middel van panelgesprekken met de doelgroep of interviews, echter een geschikter middel om zicht te krijgen op de specifieke ervaringen op het gebied van veiligheid van de doelgroep op lokaal niveau. De huidige monitor

¹ Een verslag van deze bijeenkomst is opgenomen als bijlage.

laat in algemene zin een beeld zien dat niet of nauwelijks afwijkt van het beeld dat naar voren komt uit landelijk onderzoek. In die zin voegt de huidige monitor weinig toe. Veel informatie over de specifiek lokale situatie is aan de monitor echter ook niet te ontfemen, omdat daarvoor enerzijds de respons te laag is en anderzijds de vorm van de monitor hier niet bijzonder geschikt voor is.

Hoewel het beeld van de veiligheidsgevoelens dat uit de monitor naar voren komt niet bijzonder alarmerend lijkt, is toch duidelijk dat in ieder geval een deel van de doelgroep in Delft, Leidschendam-Voorburg, Westland en Zoetermeer zich ten minste soms en in bepaalde situaties niet veilig voelt vanwege de seksuele voorkeur. Een deel heeft ook vervelende ervaringen meegemaakt en een deel past het gedrag wel eens aan om negatieve reacties te voorkomen. Uit de bijeenkomst kwam naar voren dat het belangrijk is om meer te investeren in voorlichting geven aan de jeugd. Bij beïnvloeding van beeldvorming, preventie en empowerment dient de focus te liggen op onderwijs en jongerenwerk. Daarnaast vond men het van belang om enerzijds het huidige beleid te continueren, omdat het onderwerp onder de aandacht moet blijven en deze aandacht bijdraagt aan tolerantie. Anderzijds dient het beleid ook herijkt te worden. Gekeken dient te worden naar de doelen en de effecten van het beleid.

Vanzelfsprekend dient daadwerkelijke onveiligheid aangepakt te worden. Dit is in de eerste plaats een taak van de politie. In welke mate onveiligheid vanwege de seksuele voorkeur zich verhoudt tot 'algemene' onveiligheid is niet exact te zeggen, maar alertheid van de politie op dit aspect is geboden. Sensitiviteit voor deze problematiek bij de politie draagt er toe bij dat de doelgroep zich serieus genomen voelt. Dit zal ook een positief effect hebben op de aangiftebereidheid wanneer zich incidenten voordoen.

Daarnaast dient de mogelijkheid van het melden van discriminatie en vooral ook het nut van het melden van discriminatie nadrukkelijk onder de aandacht van de doelgroep gebracht te worden. Uit de bijeenkomst op 28 mei kwam naar voren dat melden of aangifte doen makkelijker gemaakt moet worden en de mogelijkheid beter bekend gemaakt moet worden. Wanneer de meldbereidheid toeneemt, komen specifieke knelpunten ook beter in beeld en kan hier effectiever beleid op gevoerd worden.

Inleiding

Hoewel uit onderzoek naar voren komt dat homoseksualiteit in Nederland breed geaccepteerd wordt, waren de laatste jaren met regelmaat geluiden te horen, vooral in de media, dat sprake zou zijn van toenemende intolerantie tegen homoseksuele mannen, lesbische vrouwen. Berichten over homostellen die weggepest zijn uit hun woonomgeving haalden meerdere keren het nieuws en zorgden voor veel ophef. Meerdere dergelijke gevallen haalden uitgebreid de publiciteit, waaronder een zaak in Delft.² De *Gay Krant* opende een landelijk meldpunt voor gepeste homoseksuelen en lesbiennes.³

Gelet op deze beeldvorming is het aantal geregistreerde klachten over discriminatie op grond van seksuele voorkeur behoorlijk laag te noemen. De afgelopen vijf jaar ging het om 31 incidenten in Delft, Leidschendam-Voorburg, Westland en Zoetermeer, op een totaal van 496 (6%).⁴ Het is echter niet te zeggen of hier sprake is van (onevenredig grote) onderrapportage of dat de toename van intolerantie tegen deze doelgroep vooral een kwestie van beeldvorming is.

Om meer zicht te krijgen op de situatie van homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen (verder: HLB's) hebben de gemeenten Delft, Leidschendam-Voorburg, Westland en Zoetermeer een *Monitor veiligheidsgevoelens* laten ontwikkelen. Deze gemeenten zijn, samen met 36 andere gemeenten in Nederland, 'koplopers' op het gebied van LHBT-emancipatiebeleid. Dit beleid heeft als doel veiligheid, weerbaarheid en sociale acceptatie van lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuelen en transgenders (LHBT's) te bevorderen.⁵ De bedoeling van de monitor is het verkrijgen van informatie die dit beleid kan ondersteunen.

De monitor is ontwikkeld door GGD Zuid-Holland West en uitgevoerd door het Bureau Discriminatiezaken Hollands Midden en Haaglanden. In dit rapport worden de resultaten gepresenteerd.

² <http://www.omroepwest.nl/nieuws/homostel-weggepest-delft>

³ http://www.gk.nl/news/9492-gay_krant_start_landelijk_homopest-meldpunt

⁴ Alle informatie over discriminatieklachten is ontleend aan het ADBase registratiesysteem van het Bureau Discriminatiezaken.

⁵ Transgenders zijn in deze monitor buiten beschouwing gelaten omdat zij op verschillende punten niet goed vergelijkbaar zijn met HLB's.

1. Respondenten

Van begin december 2012 tot begin april 2013 is de enquête online geweest.⁶ Voor de werving van de respondenten is gebruik gemaakt van verschillende netwerken. De enquête is verspreid onder de achterban van belangengroepen, maar ook via persoonlijke contacten met leden van de doelgroep. Wanneer deze zelf de enquête weer verder verspreiden, treedt een 'olievlekwerking' op die tot meer respondenten leidt ('snowball sampling'). De digitale enquête kon bovendien door respondenten zelf verder verspreid worden via e-mail, Facebook en Twitter. Ter ondersteuning zijn verschillende flyers gedrukt. Op verschillende websites, waaronder die van de vier betrokken gemeenten en het Bureau Discriminatiezaken, is aandacht besteed aan de monitor.

Bij het onder de aandacht brengen van de monitor is samengewerkt met verschillende organisaties in de vier gemeenten en de regio. In Delft: Delftse Werkgroep Homoseksualiteit (DWH), Roze Blok, Gemeente Delft, Jongeren Informatie Punt, Kring Delft, Jongerenwerk JC De Wending, Roze Salon en Bibliotheek Delft. In Leidschendam-Voorburg: Gemeente Leidschendam-Voorburg, DISCK Jongerenwerk, politie en Bibliotheek aan de Vliet. In Westland: Gemeente Westland, Vitis Welzijn, Jongerenwerk Welzijn E25, politie en Bibliotheek Westland. In Zoetermeer: Roze Senioren Zoetermeer, Roze 50plus – Ambassadeur Zoetermeer, Gemeente Zoetermeer, Stichting Mooi, Stichting Piëzo, Palet Welzijn, Jongeren Informatie Punt, politie en Bibliotheek Zoetermeer. Regionale organisaties: Bijou (Bi-vrouwengroep voor 30+ biseksuele vrouwen uit Zuid-Holland), COC Haaglanden, Expreszo, De Kringen Haaglanden, De Kringen Leiden, COC Leiden, CHJC (vereniging van christelijke homo's en lesbiennes) Regio Zuid-West, Haagse Homo Zwemvereniging PLONS, Volleybalvereniging Lange Poten Den Haag, Yogay Haagse yogagroep, Vox Rosa Den Haag, Step by Step dansschool Den Haag, Sauna Blue River Den Haag, Café De Vink Den Haag, Filmhuis Den Haag, Orpheus (landelijke vereniging voor hulpverlening homo-/biseksualiteit in man/vrouw relaties), Landelijk Netwerk Biseksualiteit (LNBi), Netwerk Roze in Blauw Haaglanden, Roze50plus, GGD Zuid-Holland West, SOA Centrum Den Haag en Man tot man testlab Den Haag.

In de periode dat de enquête online was is deze 1553 keer bekeken. Begonnen aan de enquête zijn 392 personen waarvan uiteindelijk 164 de enquête helemaal volledig ingevuld hebben. Gemiddeld deden zij 14 minuten over het invullen van de enquête. Het uitvalpercentage was 42%. Dit is erg hoog. Waarschijnlijk heeft dit te maken met de lengte van de vragenlijst. Ruim 200 respondenten hebben de enquête vrijwel volledig ingevuld.⁷

Bijna tweederde van de respondenten was ouder dan 40 jaar (61%). Slechts 7% was 20 jaar of jonger. Jongeren waren dus behoorlijk ondervertegenwoordigd onder de respondenten.

⁶ De enquête was te vinden op: <http://monitorveiligheidsgevoelens.questionpro.com>. Voor respondenten die liever een papieren enquête wilden invullen, was een papieren versie van de vragenlijst met antwoordenvelop beschikbaar. Van deze mogelijkheid is echter nauwelijks gebruikt gemaakt. Er zijn twee 'papieren' enquêtes ontvangen.

⁷ Wanneer respondenten slechts enkele vragen niet beantwoord hebben, zijn deze enquêtes meegenomen bij de verwerking.

Tabel 1: leeftijd respondenten⁸

20 of jonger	15	7%
21-30	34	16%
31-40	36	17%
41-50	47	22%
51-60	49	23%
61 of ouder	34	16%
Totaal	215	101%

De enquête werd beantwoord door bijna twee keer zoveel mannen als vrouwen, zoals te zien in onderstaande tabel. Dit kan te maken hebben met het feit dat de groep homoseksuele mannen groter is dan de groep lesbische vrouwen: uit landelijk onderzoek komt naar voren dat van 3% van de mannen en 1% van de vrouwen de seksuele voorkeur exclusief naar het eigen geslacht uitgaat. Bij vrouwen is de groep die als biseksueel getypeerd kan worden wel groter dan bij mannen, maar biseksuelen waren onder de respondenten ondervertegenwoordigd (zie verder).⁹

Tabel 2: geslacht respondenten

Man	150	63%
Vrouw	84	35%
Anders	4	2%
Totaal	238	100%

De respondenten waren vrijwel zonder uitzondering autochtone Nederlanders (96%). Dit wekt geen verbazing. Bij een eerder onderzoek naar homodiscriminatie van het Bureau Discriminatiezaken een aantal jaren geleden was dit eveneens het geval.¹⁰ Ook klachten over discriminatie op grond van seksuele voorkeur die het Bureau Discriminatiezaken bereiken, zijn vrijwel uitsluitend afkomstig van autochtonen. Dit kan te maken hebben met het feit dat (vooral niet-westerse) allochtonen homoseksualiteit afwijzen en het zien als iets van westerlingen en ongelovigen.¹¹ De gebruikte wervingskanalen kunnen hier echter ook een rol spelen, alsook de gebruikte methode van een online survey, die ook in het algemeen bij niet-westerse allochtonen

⁸ Door afronding tellen de percentages niet altijd op tot 100%. De totalen zijn niet bij iedere vraag gelijk omdat niet alle respondenten alle vragen beantwoord hebben. Bij vragen waar het mogelijk was meerdere antwoorden te geven, is dit aangegeven.

⁹ S. Keuzenkamp (red.), *Niet te ver uit de kast. Ervaringen van homo- en biseksuelen in Nederland*, Den Haag: SCP 2012.

¹⁰ J. Kik, *Buiten beeld? Een inventariserend onderzoek naar homodiscriminatie in Den Haag en omgeving*, Den Haag: Bureau Discriminatiezaken 2008.

¹¹ S. Keuzenkamp (red.), *Steeds gewoner, nooit gewoon. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland*, Den Haag: SCP 2010.

een lagere respons oplevert.¹² Over de specifieke problematiek van allochtone HLB's valt op basis van dit onderzoek echter niets te zeggen, omdat deze groep niet bereikt is.¹³

Volledigheidshalve dient er op gewezen te worden dat sprake geweest kan zijn van zogeheten selectieve respons: mensen die over een onderwerp iets te melden hebben of er zelf ervaring mee hebben, kunnen bijvoorbeeld sneller geneigd zijn aan een enquête over dat onderwerp mee te doen. Deze selectiviteit kan een overschatting opleveren van de omvang van negatieve ervaringen.

Ruim een kwart van de respondenten gaf aan, woonachtig te zijn in Delft. Bijna een vijfde woont in Zoetermeer of Leidschendam-Voorburg en 13% in Westland. Ruim een kwart woont in een andere gemeente. Bijna de helft hiervan woont in Den Haag, de overige van deze respondenten wonen verspreid over het land.

Tabel 3: woongemeente respondenten

Delft	63	26%
Leidschendam-Voorburg	43	18%
Zoetermeer	42	18%
Westland	30	13%
Andere gemeente	61	26%
Totaal	239	101%

Vervolgens werd gevraagd, waar men werkt. De meeste respondenten werken buiten de vier gemeenten. Het grootste deel hiervan werkt in Den Haag, een kleiner deel in Rotterdam en de rest verspreid over het land. Ruim een kwart van de respondenten werkt niet.

Tabel 4: werkgemeente respondenten

Delft	37	15%
Westland	22	9%
Zoetermeer	17	7%
Leidschendam-Voorburg	7	3%
Ik werk niet (meer)	66	27%
Andere gemeente	92	38%
Totaal	241	99%

De meeste respondenten werken niet in de gemeente waar zij wonen. Van de respondenten uit Delft werkt 38% ook in deze gemeente. In Zoetermeer is dit 33% en in Leidschendam-Voorburg slechts 8%. Alleen in Westland is het iets meer dan de helft (53%).

¹² R. Feskens, J. Kappelhof, J. Dagevos en I. Stoop, *Minderheden in de mixed-mode? Een inventarisatie van de voor- en nadelen van mixed-mode dataverzameling onder niet-westerse migranten*, Den Haag: SCP 2010.

¹³ Zie hiervoor bijvoorbeeld:

http://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Factsheet%20Homoseksualiteit%20in%20multicultureel%20Nederland.pdf.

Iets meer dan de helft van de respondenten geeft aan, voor activiteiten als sport of uitgaan wel eens in een andere gemeente te komen dan waar men woont en/of werkt. Deze 'recreatiegemeenten' worden vooral bezocht voor algemene uitgaansgelegenheden (37%) en specifieke HLB-uitgaansgelegenheden (19%).

Vooral de drie grote steden werden genoemd als plaatsen die men bezoekt voor recreatie: Den Haag, Rotterdam en Amsterdam.

Tabel 5: recreatiegemeenten respondenten wanneer afwijkend van woon- of werkgemeente (meerdere antwoorden mogelijk)

Delft	43	20%
Zoetermeer	29	13%
Leidschendam-Voorburg	18	8%
Westland	14	6%
Andere gemeenten	114	52%
Totaal	218	99%

De meeste respondenten geven aan, dat de seksuele voorkeur vooral of alleen naar het eigen geslacht uitgaat (80%). Biseksuelen lijken daarmee ondervertegenwoordigd onder de respondenten. Uit landelijk onderzoek blijkt, dat de groep die zich in mindere of gelijke mate tot het eigen geslacht aangetrokken voelt, groter is dan de groep die zich vooral of alleen tot het eigen geslacht aangetrokken voelt.¹⁴ Een verklaring voor deze ondervertegenwoordiging van biseksuelen kan gelegen zijn in de gebruikte wervingskanalen.

Tabel 6: seksuele voorkeur respondenten¹⁵

Alleen eigen geslacht	148	66%
Vooraf eigen geslacht	32	14%
Beide geslachten in gelijke mate	29	13%
Vooraf andere geslacht	16	7%
Totaal	225	100%

Slechts een klein deel van de respondenten (9%) geeft aan, dat niemand op de hoogte is van de seksuele voorkeur. Opvallend is, dat dit vrijwel uitsluitend respondenten zijn die als biseksueel getypeerd kunnen worden. Van de respondenten die aangeven, dat de seksuele voorkeur alleen of vooral naar het eigen geslacht uitgaat, stelt slechts 1% dat niemand op de hoogte is van de seksuele voorkeur. Van de respondenten die aangeven, dat de seksuele voorkeur uitgaat naar

¹⁴ S. Keuzenkamp (red.), *Niet te ver uit de kast. Ervaringen van homo- en biseksuelen in Nederland*, Den Haag: SCP 2012, p.12.

¹⁵ Bij deze vraag kon ook gekozen worden voor 'alleen andere geslacht'. Deze optie werd door 23 respondenten gekozen. Omdat deze dus niet tot de doelgroep van de monitor behoren, zijn de antwoorden van deze antwoorden verwijderd, na controle waaruit bleek dat deze optie niet abusievelijk gekozen was.

beide geslachten in gelijke mate of vooral naar het andere geslacht, stelt 46% dat niemand op de hoogte is van de seksuele voorkeur. Dit komt overeen met het beeld dat uit landelijk onderzoek naar voren komt.¹⁶

De grootste groep respondenten heeft voor het eerst iemand anders verteld over de seksuele voorkeur in de tweede helft van de tienerjaren. Toch was een behoorlijk deel ouder toen zij dit voor het eerst aan iemand vertelden. Twintig procent was ouder dan 25.

Tabel 7: leeftijd bij voor het eerst aan iemand vertellen over seksuele voorkeur

15 of jonger	26	14%
16-20	83	44%
21-25	43	23%
26-30	13	7%
30 of ouder	24	13%
Totaal	189	101%

Vervolgens werd gevraagd naar de mate van acceptatie van de seksuele voorkeur door de omgeving.

Tabel 8: mate van acceptatie van de seksuele voorkeur door de omgeving

	Helemaal wel	Grotendeels wel	Deels wel / niet	Grotendeels niet	Helemaal niet	Weet ik niet	N.v.t.
Beste HLB-vrienden	85%	7%	0%	0%	0%	2%	6%
Beste heterovrienden	72%	18%	3%	2%	1%	2%	3%
Broer(s) / zus(sen)	64%	12%	5%	2%	2%	3%	13%
Moeder	56%	20%	4%	2%	2%	6%	10%
Vader	47%	16%	9%	2%	1%	7%	19%
Directe collega's	45%	25%	7%	1%	1%	6%	15%
Andere familie	44%	25%	9%	2%	4%	7%	9%
Huisgenoten	41%	2%	3%	1%	0%	3%	50%
Buren	37%	14%	11%	3%	3%	16%	16%
Verenigingscontacten	30%	19%	6%	0%	1%	8%	36%
Medescholieren / -studenten	16%	12%	5%	1%	1%	5%	61%
Gemiddeld	49%	16%	6%	2%	2%	6%	22%

In tabel 8 is te zien dat de mate van acceptatie behoorlijk hoog te noemen is. Dit is in lijn met vergelijkend opinieonderzoek, waaruit bleek dat de Nederlandse bevolking in vergelijking met andere Europese landen het meest positief tegenover homoseksualiteit staat. Vooral vergeleken

¹⁶ S. Keuzenkamp (red.), *Niet te ver uit de kast. Ervaringen van homo- en biseksuelen in Nederland*, Den Haag: SCP 2012.

met Zuid- en Oost-Europese landen vertoont Nederland een veel gunstiger beeld.¹⁷ Van de Nederlanders vindt 70% een seksuele relatie tussen twee personen van hetzelfde geslacht 'helemaal niet verkeerd.' In bijvoorbeeld Oekraïne en Turkije ligt dit percentage onder de 10%.

Ook werd gevraagd, of er relaties zijn tegen wie men niet open geweest is over de seksuele voorkeur. Iets minder dan de helft van de respondenten geeft aan dat dit het geval is (49%). Iets meer dan de helft is tegen iedereen open (51%). Respondenten die aangaven, niet tegen iedereen open geweest te zijn, konden ook de reden(en) hiervoor aangeven. Deze zijn weergegeven in tabel 9.

Tabel 9: redenen om niet open te zijn tegen relaties

	Moeder	Vader	Broer(s) /zus(sen)	Andere familie	Hetero-vrienden	HLB vrienden
Onzekerheid	13%	13%	13%	11%	13%	11%
Schaamte	9%	7%	9%	10%	8%	5%
Angst	12%	16%	9%	9%	14%	4%
Verlegenheid	9%	6%	10%	10%	7%	5%
Schuldgevoelens	10%	9%	9%	9%	8%	7%
Ik wil niet bekend staan als HLB	9%	9%	9%	9%	15%	6%
Niet nodig	10%	7%	11%	20%	11%	11%
N.v.t.	29%	34%	30%	23%	24%	52%
Totaal	101%	101%	100%	101%	100%	101%

	Collega's	Mede-scholieren	Verenigingscontacten	Huisgenoten	Buren
Onzekerheid	15%	10%	12%	11%	8%
Schaamte	7%	6%	8%	3%	7%
Angst	9%	13%	9%	5%	11%
Verlegenheid	10%	4%	4%	3%	4%
Schuldgevoelens	2%	2%	4%	4%	5%
Ik wil niet bekend staan als HLB	17%	10%	12%	7%	14%
Niet nodig	23%	18%	22%	8%	28%
N.v.t.	17%	37%	31%	60%	23%
Totaal	100%	100%	102%	101%	100%

¹⁷ S. Keuzenkamp, *Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland 2011. Internationale vergelijking, ontwikkelingen en actuele situatie*, Den Haag: SCP 2011.

2. Veiligheidsgevoelens

Allereerst werd gevraagd naar het algemene gevoel van veiligheid in de eigen woonomgeving.¹⁸ Hier antwoordde een derde van de respondenten, dat men zich wel eens onveilig voelt in de eigen buurt. Mannen geven iets vaker aan, zich onveilig te voelen in de eigen buurt dan vrouwen (35% tegen 29%).

Tabel 10: gevoel van onveiligheid in de eigen buurt

Ja	65	32%
Nee	136	68%
Totaal	201	100%

Van de inwoners van Westland geeft 42% aan, zich wel eens onveilig te voelen in de buurt. In Zoetermeer is dit 36%, in Leidschendam-Voorburg 25% en in Delft 17%. Respondenten die buiten de vier betrokken gemeenten wonen, geven het vaakst aan dat zij zich wel eens onveilig voelen (46%).

Van de respondenten die zich wel eens onveilig voelen, geldt dit voor bijna tweederde soms. Bijna een kwart voelt zich zelden onveilig en 16% zegt zich vaak onveilig te voelen in de eigen buurt.

Tabel 11: frequentie van gevoel van onveiligheid

Vaak	10	16%
Soms	39	61%
Zelden	15	23%
Totaal	64	100%

Vervolgens werd gevraagd, of de seksuele voorkeur een belemmering vormt in het dagelijks leven. Volgens ruim de helft van de respondenten is dit nooit het geval. Bij elkaar antwoordde 91% van de respondenten 'nooit' of 'soms'.

Tabel 12: mate waarin seksuele voorkeur een belemmering is in het dagelijks leven

Nooit	101	54%
Soms	70	37%
Vaak	14	7%
Altijd	3	2%
Totaal	188	100%

¹⁸ Hoewel hier gevraagd werd naar het algemene gevoel van veiligheid, dus niet gerelateerd aan de seksuele voorkeur, kan niet uitgesloten worden dat sommige respondenten de vraag toch zo opgevat hebben, gelet op de context van deze monitor.

Kleinere percentages respondentten antwoordden 'vaak' of 'altijd'. Mannen zeggen vaker 'nooit' dan vrouwen (57% tegen 48%). Inwoners van Delft en Leidschendam-Voorburg zeggen het vaakst 'nooit'; inwoners van Westland en Zoetermeer het vaakst 'soms'.

Hierna werd specifiek ingegaan op gevoelens van onveiligheid vanwege de seksuele voorkeur. De meeste respondenten die ergens onveiligheid ervaren hadden, hadden dit minder dan vijf keer ervaren. Onveiligheid werd vooral ervaren bij het hand in hand lopen met een persoon van hetzelfde geslacht, in algemene uitgaansgelegenheden, in de openbare ruimte en in de buurt waar men woont: los van de frequentie door respectievelijk 33%, 32%, 31% en 23% van de respondenten. Op alle andere terreinen die tot de keuzemogelijkheden behoorden bij deze vraag waren de percentages - wederom los van de frequentie – behoorlijk lager.

Deze cijfers wijken, voor zover vergelijkbaar, niet bijzonder af van de uitkomsten van landelijk onderzoek naar de ervaringen van HLB's.¹⁹

Tabel 13: heeft men zich in de afgelopen 12 maanden vanwege de seksuele voorkeur onveilig gevoeld in de volgende situatie/locatie (meerdere antwoorden mogelijk)

	Nee	Minder dan 5 keer	Tussen de 5-10 keer	Meer dan 10 keer	N.v.t.
In de buurt waar u woont	75%	15%	3%	5%	2%
In uw eigen huis	90%	4%	1%	2%	3%
In de openbare ruimte	66%	23%	3%	5%	3%
Op school	35%	3%	1%	2%	59%
Op uw werk	70%	7%	1%	3%	20%
Algemene uitgaansgelegenheden	59%	23%	5%	4%	9%
HLB uitgaansgelegenheden	67%	3%	1%	1%	28%
HLB ontmoetingsplek	33%	6%	1%	2%	58%
Sportvereniging	47%	5%	2%	2%	44%
Andere club / vereniging	53%	2%	2%	2%	42%
Bij het hand in hand lopen	23%	18%	4%	11%	44%
Gemiddeld	56%	10%	2%	4%	28%

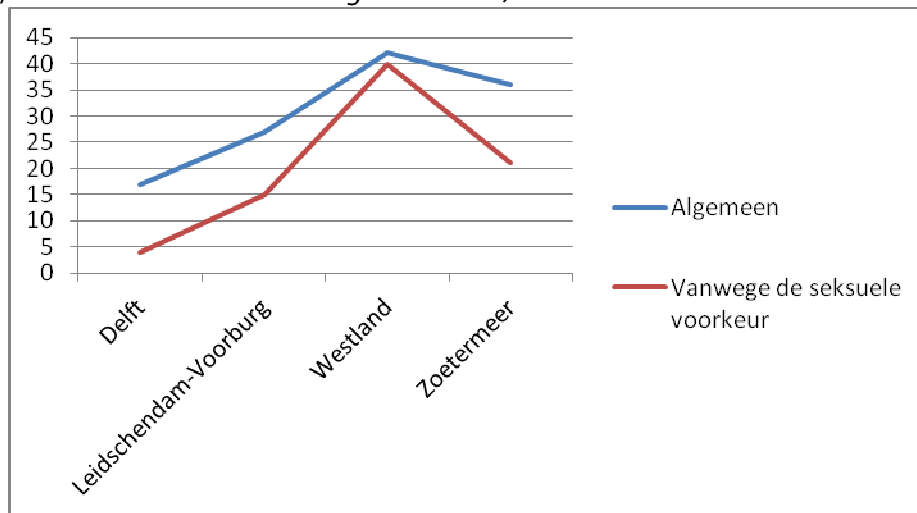
Gevoelens van onveiligheid vanwege de seksuele voorkeur in de buurt verschillen behoorlijk per gemeente. In Delft had slechts 4% dit ervaren, in Leidschendam-Voorburg 15%, in Zoetermeer 21% en in Westland 40% (los van hoe vaak men zich onveilig voelt). Ook hier was het percentage het hoogst bij inwoners van andere gemeenten (41%).

¹⁹ S. Keuzenkamp (red.), *Niet te ver uit de kast. Ervaringen van homo- en biseksuelen in Nederland*, Den Haag: SCP 2012.

Het algemene gevoel van onveiligheid en het gevoel van onveiligheid vanwege de seksuele voorkeur verschillen behoorlijk. De respondenten geven minder vaak aan zich vanwege de seksuele voorkeur onveilig te voelen dan in algemene zin, zoals te zien in grafiek 1. Er is wel een duidelijk verband tussen het gevoel van onveiligheid en vervelende ervaringen: van de respondenten die in de buurt een vervelende ervaring meegemaakt hebben, voelt 72% zich wel eens onveilig in de buurt vanwege de seksuele voorkeur. Van de respondenten die geen vervelende ervaring meegemaakt hebben, is dit 11%.

Grafiek 1: inwoners die onveiligheid ervaren in de buurt, algemeen en vanwege seksuele voorkeur (in procenten, los van hoe vaak men onveiligheid ervaart)

Vervolgens werd gevraagd, wanneer men zich onveilig had gevoeld. Het zal weinig verbazing wekken dat de respondenten zich vaker 's avonds onveilig voelen dan overdag, zoals te zien in tabel 14.

Tabel 14: wanneer men zich waar vanwege de seksuele voorkeur onveilig voelde (meerdere antwoorden mogelijk)

	Overdag	' s Avonds	N.v.t.
In de buurt waar u woont	13%	23%	65%
In uw eigen huis	2%	5%	92%
In de openbare ruimte	19%	28%	53%
Op school	5%	1%	94%
Op uw werk	12%	2%	85%
Algemene uitgaansgelegenheden	7%	31%	63%
HLB uitgaansgelegenheden	1%	7%	93%
HLB ontmoetingsplek	2%	6%	92%
Sportvereniging	2%	4%	94%
Andere club / vereniging	4%	3%	93%
Bij het hand in hand lopen	21%	24%	55%
Gemiddeld	8%	12%	80%

Hierna werd gevraagd of men vanwege de seksuele voorkeur daadwerkelijk iets vervelends had meegemaakt op een van deze terreinen. De meeste vervelende ervaringen vonden plaats in de buurt, in de openbare ruimte, bij het hand in hand lopen en bij algemene uitgaansgelegenheden (20%, 18%, 17% en 14% respectievelijk). Dit is consistent met de bevindingen uit onderzoek dat homoseksualiteit in Nederland weliswaar breed geaccepteerd wordt, maar dat zichtbaarheid van homoseksualiteit in het openbaar veel minder geaccepteerd wordt: 40% van de bevolking gaf in 2008 bijvoorbeeld aan, twee zoenende mannen aanstootgevend te geven, terwijl een zoenend heteropaar bij slechts 13% van de bevolking op weerstand stuit.²⁰

Het percentage respondenten dat op het werk iets vervelends meegemaakt heeft is laag te noemen in het licht van de uitkomsten uit onderzoek naar sociale veiligheid van homoseksuele mannen en vrouwen op het werk, waarin 28% van de homoseksuele mannen en 14% van de lesbische vrouwen aangaf geconfronteerd te zijn met negatieve reacties vanwege hun seksuele voorkeur. 5% van de mannen en 3% van de vrouwen zei dit meerdere keren te hebben meegemaakt.²¹ Eerder onderzoek in opdracht van de Commissie Gelijke Behandeling (CGB) wees ook uit dat homoseksuelen zich in hun werkomgeving nog steeds ongelijk behandeld voelen. Het gaat dan om opmerkingen of 'grapjes' die soms incidenteel en soms stelselmatig plaats vinden. Vaak is het geen regelrechte discriminatie, maar wel gedrag dat door homoseksuele werknemers

²⁰ S. Keuzenkamp (red.), *Steeds gewoner, nooit gewoon. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland*, Den Haag: SCP 2010.

²¹ S. Keuzenkamp en A. Oudejans, *Gewoon aan de slag? De sociale veiligheid van de werkplek voor homoseksuele mannen en vrouwen*, Den Haag: SCP 2011.

als kwetsend wordt ervaren, ook als het niet zo is bedoeld.²²

Tabel 15: heeft men in de afgelopen 12 maanden vanwege de seksuele voorkeur iets vervelends meegemaakt (meerdere antwoorden mogelijk)

	Ja	Nee
In de buurt waar u woont	20%	80%
In de openbare ruimte	18%	82%
Bij het hand in hand lopen	17%	83%
Algemene uitgaansgelegenheden	14%	86%
Op uw werk	11%	89%
Andere club / vereniging	5%	95%
In uw eigen huis	4%	96%
HLB uitgaansgelegenheden	4%	96%
HLB ontmoetingsplek	4%	96%
Op school	3%	97%
Sportvereniging	3%	97%
Gemiddeld	9%	91%

De drie terreinen waar de respondenten de meeste vervelende ervaringen meegemaakt hadden, zijn in onderstaande tabel uitgesplitst naar woongemeente.

Tabel 16: respondenten die in de afgelopen 12 maanden vanwege de seksuele voorkeur iets vervelends meegemaakt hebben naar woongemeente

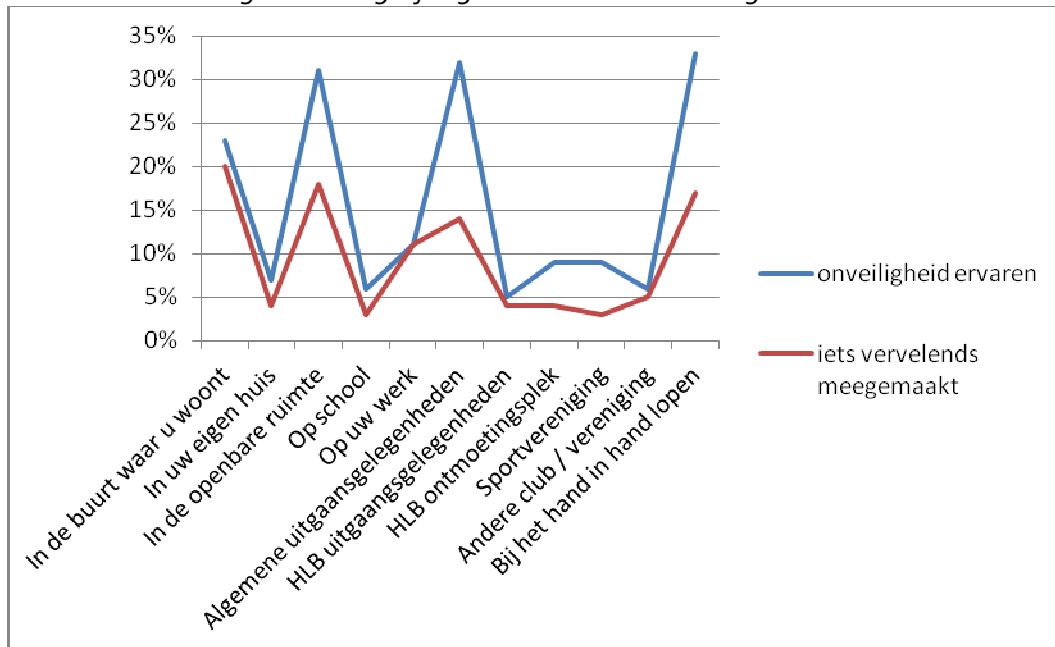
	In de buurt waar u woont	In de openbare ruimte	Bij het hand in hand lopen
Delft	8%	9%	11%
Leidschendam-Voorburg	17%	11%	13%
Westland	44%	29%	23%
Zoetermeer	4%	14%	19%
Andere gemeente	31%	26%	21%
Gemiddeld	21%	18%	17%

Er is een discrepantie tussen het zich onveilig voelen en daadwerkelijk iets vervelends meegemaakt hebben, zowel wat betreft frequentie als wat betreft de spreiding over de terreinen. Dit is weergegeven in grafiek 2.

²² M. van der Klein e.a., *Discriminatie is het woord niet. Lesbische vrouwen en homoseksuele mannen op de werkvloer: bejegening en beleid*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut 2009.

Grafiek 2: ervaren onveiligheid in vergelijking met vervelende ervaringen

De respondenten voelen zich vaker onveilig dan dat zij vervelende ervaringen meemaken. Wanneer de terreinen waar de respondenten iets vervelends meegemaakt hebben, worden vergeleken met de in de afgelopen vijf jaar geregistreerde discriminatieklachten is te zien dat het beeld grotendeels overeenkomt. Van de geregistreerde klachten over discriminatie op grond van seksuele voorkeur had ook het grootste deel betrekking op de openbare ruimte (32%) en de buurt (30%). Dat dit de terreinen zijn waar de doelgroep de meeste negatieve ervaringen meemaakt, komt ook naar voren uit landelijk onderzoek.²³

Respondenten konden bij elk terrein waar zij iets vervelends meegemaakt hadden, ook aangeven wat zij precies meegemaakt hadden. Hier kon gekozen worden uit de volgende mogelijkheden: afkeurende blik / houding; nieuwsgierige / vervelende vragen; ongewenste seksuele aandacht / seksueel lastiggevallen; belachelijk gemaakt / flauwe grappen; uitgescholden; buitengesloten / geroddeld; bedreigd; bespuugd; spullen / eigendom vernield; gevochten; anders. Wat hier opvalt, is dat de verschillende vormen van bejegening per terrein vrijwel even vaak genoemd worden.

²³ S. Keuzenkamp (red.), *Niet te ver uit de kast. Ervaren van homo- en biseksuelen in Nederland*, Den Haag: SCP 2012.

3. Meldgedrag

Vervolgens werden enkele vragen gesteld, die tot doel hadden enig inzicht in het meldgedrag van de respondenten te verkrijgen. Allereerst werd gevraagd of men het afgelopen jaar een incident ergens gemeld had. Verreweg de meeste respondenten gaven aan, geen melding gemaakt te hebben (91%). Dit komt overeen met het beeld dat naar voren komt uit landelijk onderzoek.²⁴ Wat dit betreft wijkt het meldgedrag van de HLB-doelgroep evenmin af van bijvoorbeeld de grootste groepen etnische minderheden, die ook aangeven dat zij nauwelijks melding maken van discriminatie.²⁵

Tabel 17: heeft men de afgelopen 12 maanden een melding gedaan naar aanleiding van een incident

Ja	14	9%
Nee	149	91%
Totaal	163	100%

Vervolgens werd aan de respondenten die een incident gemeld hadden, gevraagd waar men melding gedaan had. Het vaakst was dit bij de politie.

Tabel 18: waar heeft men deze melding gedaan (meerdere antwoorden mogelijk)

Melding bij de politie	7	35%
Aangifte bij de politie	5	25%
Bureau Discriminatiezaken	2	10%
Belangenorganisatie (bijvoorbeeld DWH of COC)	2	10%
Leidinggevende op werk	1	5%
Leider bij vereniging	1	5%
Vertrouwenspersoon	1	5%
School / klachtencommissie	0	0%
Directie verzorgingshuis / verpleeghuis woonzorgcentrum)	0	0%
Anders	1	5%
Totaal	20	100%

Voor zover respondenten een incident gemeld hadden, betrof dit in het grootste deel van de gevallen bedreiging.

²⁴ S. Keuzenkamp (red.), *Niet te ver uit de kast. Ervaringen van homo- en biseksuelen in Nederland*, Den Haag: SCP 2012.

²⁵ M. Coenders, I. Boog en W. Dinsbach, 'Discriminatie-ervaringen. Een onderzoek naar ervaren discriminatie op grond van land van herkomst, geloof en huidskleur' in: I. Boog e.a. (red.), *Monitor Rassendiscriminatie 2009*, Rotterdam, Amsterdam en Leiden: Art.1, Anne Frank Stichting en Universiteit Leiden 2010, p. 33-74.

Tabel 19: om wat voor incident ging het (meerdere antwoorden mogelijk)

Bedreigd	8	27%
Uitgescholden	6	20%
Ongewenste seksuele aandacht / seksueel lastiggevalen	3	10%
Belachelijk gemaakt / flauwe grappen	3	10%
Afkeurende blik / houding	2	7%
Bespuugd	2	7%
Nieuwsgierige / vervelende vragen	1	3%
Buitengesloten / geroddeld	1	3%
Spullen / eigendom vernield	1	3%
Gevochten	1	3%
Anders	2	7%
Totaal	30	100%

Aan de respondenten die geen melding gedaan hadden, werd gevraagd waarom zij dit niet gedaan hadden. Gebrek aan vertrouwen in het nut van melden blijkt de belangrijkste reden: men denkt niet dat de dader(s) aangepakt worden en/of dat het niet helpt (bij elkaar 34%). Wat dit betreft wijkt de HLB-doelgroep niet af van de rest van de bevolking: ook in algemeen onderzoek naar discriminatie op alle gronden wordt gebrek aan vertrouwen in het nut van melden het meest genoemd als reden om discriminatie niet te melden.²⁶

Tabel 20: wat was de reden om geen aangifte of melding te doen (meerdere antwoorden mogelijk)

Ze pakken de dader(s) toch niet aan	30	22%
Ik vond het niet zo belangrijk / kleinigheidje	27	20%
Het is niet te bewijzen	22	16%
Het helpt niet / er kan niets tegen gedaan worden	16	12%
Zulke zaken regel ik zelf / heb ik onderling geregeld	14	10%
Angst voor wraak of vergelding van de dader(s) of anderen	14	10%
Ik wil niet bekend staan als HLB	9	7%
Het is me teveel moeite	3	2%
Het wordt al door anderen gedaan	2	1%
Totaal	137	100%

Ook vaak genoemd als reden om niet te melden wordt dat men het incident niet belangrijk genoeg vond (20%). Het bagatelliseren of negeren van incidenten kan onderdeel vormen van een vermijdende *coping* strategie om met discriminatie om te gaan.²⁷ Wat hier ook een rol bij kan spelen is zogenaamde *minority stress*: het behoren tot een minderheidsgroep en op grond

²⁶ J. Kik, *Enquête discriminatie Den Haag 2011*, Den Haag: Bureau Discriminatiezaken 2012.

²⁷ R.S. Lazarus en S. Folkman, *Stress, appraisal and coping*, New York: Springer Publishing Company 1984.

daarvan discriminatie ervaren veroorzaakt stress. Door er geen aandacht aan te besteden en confrontatie te vermijden wordt deze stress vermeden of verminderd.²⁸

Aan de respondenten die niet gemeld hadden, werd ook gevraagd of zij zelf een andere actie dan melden hadden ondernomen. Ruim tweederde had ook geen andere actie ondernomen, zoals te zien in tabel 21.

Tabel 21: heeft men (een) andere actie(s) ondernomen (meerdere antwoorden mogelijk)

Nee	69	68%
Ik heb een vervelende reactie teruggegeven	12	12%
Ik ben het gesprek aangegaan met de dader	10	10%
Ik heb hulp gezocht bij een professionele hulpverlener (bijv. huisarts, psycholoog, therapeut)	1	1%
Anders	10	10%
Totaal	102	101%

Van de respondenten die wel zelf actie ondernomen hadden, hadden de meesten een vervelende reactie teruggegeven (12%) en een iets kleiner deel was het gesprek aangegaan met de veroorzaker (10%).

Vervolgens werd gevraagd of men in verschillende situaties wel eens het eigen gedrag aangepast had om vervelende reacties te voorkomen en hoe vaak men dat gedaan had.

Tabel 22: heeft men in de volgende situaties het gedrag wel eens aan aangepast om vervelende reacties vanwege de seksuele voorkeur te voorkomen

	Nee	Minder dan 5 keer	Tussen de 5-10 keer	Meer dan 10 keer	N.v.t.
In de buurt waar u woont	65%	11%	3%	10%	11%
In uw eigen huis	78%	3%	1%	3%	14%
In de openbare ruimte	42%	27%	8%	14%	9%
Op school	33%	7%	1%	6%	53%
Op uw werk	50%	15%	4%	8%	23%
Algemene uitgaansgelegenheden	51%	18%	7%	10%	14%
HLB uitgaansgelegenheden	63%	4%	0%	0%	33%
HLB ontmoetingsplek	43%	3%	0%	1%	53%
Sportvereniging	44%	8%	3%	4%	40%
Andere club / vereniging	45%	7%	3%	3%	42%
Bij het hand in hand lopen	26%	16%	4%	14%	40%
Gemiddeld	49%	11%	3%	7%	30%

²⁸ E.A. Pascoe, en L.S. Richman, 'Perceived discrimination and health: a meta-analytic review' in: *Psychological Bulletin* 2009 (135), p. 531-554.

Los van het terrein en hoe vaak had gemiddeld 21% van de respondenten het gedrag wel eens aangepast. Het meest werd aangegeven dat dit het geval was – los van hoe vaak men het gedrag had aangepast – in de openbare ruimte (49%), in algemene uitgaansgelegenheden (35%) en bij het hand in hand lopen (34%). In de openbare ruimte hadden de respondenten ook het vaakst het gedrag aangepast: 14% vaker dan tien keer.

4. Veiligheidsgevoel in de gemeente

Tot slot werden enkele specifieke vragen gesteld over het gevoel van veiligheid in de gemeente. Allereerst werd gevraagd of men zich het afgelopen jaar onveiliger is gaan voelen in de gemeente.

Tabel 23: is men zich de afgelopen 12 maanden vanwege de seksuele voorkeur onveiliger gaan voelen in de gemeente

Ja	30	19%
Nee	126	81%
Totaal	156	100%

Van de respondenten is 19% zich het afgelopen jaar onveiliger gaan voelen in de gemeente vanwege de seksuele voorkeur. Dit percentage is het laagst in Delft (5%), gevolgd door Leidschendam-Voorburg (16%), Westland (19%) en Zoetermeer (22%). Het hoogst is het percentage bij respondenten die in andere gemeenten wonen (33%). Voor mannen geldt dit vaker dan voor vrouwen (23% tegen 12%).

Tabel 24: zijn er binnen de gemeente specifieke locaties waar men zich onveilig voelt of zou kunnen voelen

Ja	69	44%
Nee	89	56%
Totaal	158	100%

Bijna de helft van de respondenten geeft aan, dat er binnen de gemeente specifieke locaties zijn waar men zich onveilig voelt of zou kunnen voelen. In Delft is dit 26%, in Leidschendam-Voorburg 32%, in Westland 43% en in Zoetermeer 56%. Ook hier is het percentage in overige gemeenten het hoogst (61%).

Respondenten konden ook aangeven, welke locaties dit betrof. Opvallend is dat hier nauwelijks concrete locaties genoemd werden. De enige specifieke plekken die meer dan één keer genoemd werden waren de wijk Poptahof in Delft (3x), het Stadshart in Zoetermeer (2x) en het park Prinsenhof in Leidschendam (2x).

De meeste respondenten noemden hier, in meer of minder algemene termen, wijken waar veel niet-westerse allochtonen wonen: "buurten met hoge concentratie allochtonen", "buurten waar Marokkanen wonen", "gebieden waar veel allochtone jeugd rondhangt", "waar veel moslims zijn".

Vervolgens werd de vraag voorgelegd, wat volgens de respondenten de twee belangrijkste problemen zijn, waar HLB-inwoners in de gemeente tegen aan lopen. Het meest genoemd werd hier 'uitschelden of lastigvallen op straat' (23%) gevolgd door 'treiteren of (weg)pesten' (15%).

Tabel 25: de twee belangrijkste problemen waar HLB-inwoners in de gemeente tegen aanlopen en die de nodige aandacht van de gemeente vereisen (meerdere antwoorden mogelijk)

Uitschelden of lastig vallen op straat	82	23%
Treiteren / (weg)pesten	52	15%
Discriminatie op school	31	9%
Gewelddelicten	33	9%
Houding van politie	29	8%
Discriminatie op werk	22	6%
Seksuele intimidatie	17	5%
Discriminatie en / of overlast in horecagelegenheden	16	4%
Discriminatie in sportverenigingen	11	3%
Discriminatie in andere clubs / verenigingen	7	2%
Geen enkele	8	2%
Weet niet / geen mening	34	10%
Anders	15	4%
Totaal	357	100%

Er zijn hier nauwelijks verschillen tussen de gemeenten. 'Uitschelden of lastig vallen op straat' wordt het vaakst genoemd door inwoners van Delft (24%), Leidschendam-Voorburg (22%), Westland (22%), Zoetermeer (24%) en overige gemeenten (22%). Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de antwoorden op deze vraag vooral ingegeven zijn door algemene, landelijke beeldvorming en niet zozeer door de daadwerkelijke lokale situatie.

Vervolgens werd aan alle respondenten de vraag gesteld of men het afgelopen jaar iets gehoord had over incidenten tegen HLB's in de gemeente. Meer dan een derde van de respondenten uit Delft, Westland en Zoetermeer beantwoordden deze vraag bevestigend. In Leidschendam-Voorburg was dit beduidend lager (12%). Het percentage was het hoogst in de overige gemeenten.

Tabel 26: heeft men de afgelopen 12 maanden iets gehoord over incidenten tegen HLB's in de gemeente

	Ja	Nee
Delft (N=42)	38%	62%
Leidschendam-Voorburg (N=25)	12%	88%
Westland (N=21)	38%	62%
Zoetermeer (N=25)	36%	64%
Andere gemeente (N=44)	41%	59%
Gemiddeld	33%	67%

Hierna werd gevraagd of men het afgelopen jaar getuige geweest was van een incident tegen HLB's in de gemeente. Dit werd door beduidend minder respondenten bevestigend beantwoord. In Westland was het percentage het hoogst (10%), gevolgd door Leidschendam-Voorburg (8%).

Van de respondenten uit Delft antwoordde slechts 2% bevestigend en in Zoetermeer was zelfs geen enkele respondent zelf getuige geweest van een incident.

Tabel 27: is men de afgelopen 12 maanden getuige geweest van incidenten tegen HLB's binnen de gemeente

	Ja	Nee
Delft (N=42)	2%	98%
Leidschendam-Voorburg (N=25)	8%	92%
Westland (N=21)	10%	90%
Zoetermeer (N=24)	0%	100%
Andere gemeente (N=45)	9%	91%
Gemiddeld	6%	94%

Tot slot werd de vraag gesteld, of men wel eens overwogen had te verhuizen uit de gemeente vanwege incidenten naar aanleiding van de seksuele voorkeur. Deze vraag werd door geen enkele respondent uit Leidschendam-Voorburg en Zoetermeer bevestigend beantwoord en door 2% van de respondenten uit Delft. Van de respondenten uit Westland antwoordde echter een derde hier 'ja'.

Tabel 28: heeft men wel eens overwogen te verhuizen uit de gemeente vanwege incidenten n.a.v. de seksuele voorkeur

	Ja	Nee
Delft (N=42)	2%	98%
Leidschendam-Voorburg (N=23)	0%	100%
Westland (N=21)	33%	67%
Zoetermeer (N=25)	0%	100%
Andere gemeente (N=45)	20%	80%
Gemiddeld	11%	89%

Na het beantwoorden van de vragenlijst werden de respondenten in de gelegenheid gesteld, nog iets toe te voegen. Van deze mogelijkheid hebben 105 respondenten gebruik gemaakt. Deze reacties vertoonden een grote variatie. De meeste reacties bevatten eigen ervaringen in algemene termen, gevolgd door persoonlijk verhalen, commentaar op het onderzoek zelf, opmerkingen over HLB-discriminatie in het algemeen en overige opmerkingen.

Opvallend bij de reacties is dat meerdere respondenten wijzen op het eigen gedrag en de rol die dit speelt bij ervaren onveiligheid en discriminatie:

- "Ik heb nog nooit iets meegemaakt in ongunstige zin. Ik ga met een man dan ook nooit hand in hand lopen. Dan vraag je erom. Dat heeft verder niets met discriminatie te maken."

- "Ik ben zelf nooit uitgescholden of mikpunt van spot geweest. Hand in hand lopen doe ik niet, om problemen te voorkomen."

Ook valt op dat veel respondenten naar niet-westerse allochtonen wijzen als de oorzaak van toenemende intolerantie tegen HLB's:

- "Discriminatie naar homo's en lesbiennes neemt weer toe. Een groep die hier debet aan is, zijn allochtonen van vooral Marokkaanse afkomst."
- "Tevens is er teveel tolerantie ten opzichte van het intolerante gedrag van allochtonen."

Literatuur

Keuzenkamp, S., *Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland 2011. Internationale vergelijking, ontwikkelingen en actuele situatie*, Den Haag: SCP 2011.

Keuzenkamp, S. en A. Oudejans, *Gewoon aan de slag? De sociale veiligheid van de werkplek voor homoseksuele mannen en vrouwen*, Den Haag: SCP 2011.

Keuzenkamp, S. (red.), *Niet te ver uit de kast. Ervaringen van homo- en biseksuelen in Nederland*, Den Haag: SCP 2012.

Keuzenkamp, S. (red.), *Steeds gewoner, nooit gewoon. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland*, Den Haag: SCP 2010.

Kik, J., *Buiten beeld? Een inventariserend onderzoek naar homodiscriminatie in Den Haag en omgeving*, Den Haag: Bureau Discriminatiezaken 2008.

Kik, J., *Enquête discriminatie Den Haag 2011*, Den Haag: Bureau Discriminatiezaken 2012.

Klein, M. van der e.a., *Discriminatie is het woord niet. Lesbische vrouwen en homoseksuele mannen op de werkvloer: bejegening en beleid*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut 2009.

Thakoerdin, S., *De ontwikkeling van een monitor naar de veiligheidsgevoelens van homoseksuelen op lokaal niveau*, Zoetermeer: GGD Zuid-Holland West 2012.

Bijlage: bijeenkomst 28 mei 2013

Op 28 mei 2013 werd in het Nutshuis in Den Haag een bijeenkomst gehouden waar de uitkomsten van onderhavige monitor door het Bureau Discriminatiezaken werden gepresenteerd en deze vervolgens werden besproken door de aanwezigen. Deze aanwezigen waren onder andere politiemensen, medewerkers van gemeenten en vertegenwoordigers van belangenorganisaties uit de vier betrokken gemeenten.

Na de presentatie van de monitor gingen de aanwezigen per gemeente uiteen in vier groepen. Deze groepen bespraken de uitkomsten aan de hand van vragen die hiertoe door het Bureau Discriminatiezaken geformuleerd waren:

- onveiligheidsgevoelens: herkent men het beeld van de eigen gemeente dat uit de monitor naar voren komt, wat betreft de veiligheidsgevoelens? Kan men specifieke locaties binnen de eigen gemeente noemen, waar HLB's zich onveilig zouden kunnen voelen?
- negatieve ervaringen: herkent men de percentages negatieve ervaringen, die de respondenten uit de eigen gemeente hebben meegemaakt? Heeft men zelf negatieve ervaringen meegemaakt? Of weet men van andere HLB's in de gemeente dat zij vervelende ervaringen hebben meegemaakt?
- melden van incidenten: wat is er nodig om te zorgen dat meer HLB's melding maken van negatieve ervaringen in de gemeente? Welke lokale organisaties kunnen een rol spelen bij het vergroten van de meldbereidheid?

Na deze gesprekken in vier groepen volgde een plenaire terugkoppeling. Hier worden de belangrijkste punten die uit de bijeenkomst naar voren kwamen op een rij gezet.²⁹

Delft

Het beeld dat Delft er het gunstigst uitkomt wat betreft veiligheidsgevoelens, wordt herkend. Verondersteld wordt dat hier een rol speelt dat Delft een studentenstad is, waar het tolerantieniveau hoger ligt. Ook is Delft al langer met het onderwerp bezig.

De plekken die als onveilig worden gezien zijn voornamelijk plekken die over het algemeen als onveilig worden bestempeld en dus niet alleen voor HLB's. Ook zou het gevoel van onveiligheid te meer te maken kunnen hebben met beeldvorming dan met eigen ervaringen.

Een specifiek onveilige plek die genoemd werden was de ontmoetingsplek in het Delftse Hout. Er zijn echter geen meldingen over incidenten daar. Geopperd werd dat personen die daar

²⁹ Van de bijeenkomst is een verslag gemaakt door Marlinde Klootwijk en Lisa Verbeek, dat als basis heeft gediend voor deze bijlage.

slachtoffer worden zich niet melden, vanwege schaamte en privacyoverwegingen. Als oplossing werd aangedragen het laagdrempeliger maken om aangifte te doen (bijvoorbeeld via internet).

Leidschendam-Voorburg

De uitkomsten betreffende Leidschendam-Voorburg werden niet direct herkend. Men vond 'veiligheid' ook een vrij subjectieve term. Naar voren kwam dat er wel bepaalde wijken zijn, waar HLB's niet hand in hand durven te lopen. Bepaalde buurten werden gezien als gebieden waar 'risicogroepen' aanwezig zijn. Hieronder werden verstaan groepen mogelijk een hogere intolerantie hebben tegen HLB's: niet-westerse allochtonen, alleenstaande ouders en gezinnen met lage inkomens.

Hierbij werd expliciet benoemd dat hand in hand lopen vooral voor twee mannen een probleem is; van twee vrouwen wordt het meer geaccepteerd. Wellicht omdat dan verondersteld wordt dat het om 'gewone' vriendinnen gaat of om een moeder en dochter.

Ook in Leidschendam-Voorburg zou zich criminaliteit voordoen bij ontmoetingsplaatsen, die echter net als in Delft en om dezelfde veronderstelde redenen niet gemeld wordt.

Wat betreft preventie zagen de aanwezigen uit Leidschendam-Voorburg vooral een rol voor het onderwijs: meer voorlichting op scholen om op een zo vroeg mogelijk moment negatieve beeldvorming over HLB's tegen te gaan.

Westland

De aanwezigen uit Westland gaven aan, dat het moeilijk is om over de gemeente te spreken als een geheel. Westland bestaat uit elf dorpskernen, die behoorlijk verschillen. Wel werd aangegeven dat er over het algemeen een dorpscultuur heerst, met een behoorlijke sociale controle. In sommige kernen heerst een conservatiefchristelijke cultuur, die een negatieve invloed op de acceptatie van HLB's kan hebben. Deze factoren zouden een rol kunnen spelen bij de relatief ongunstige cijfers voor Westland die uit de monitor naar voren komen.

Een specifieke locatie die genoemd wordt waar onveiligheidsgevoelens kunnen spelen, is het uitgaanscentrum van Naaldwijk. Hier werd wel bij aangetekend dat dit eerder een algemeen gevoel van onveiligheid is, veroorzaakt door uitgaanspubliek onder invloed van drugs en/of alcohol.

Wat betreft de meldbereidheid werd geopperd dat het mogelijk zou moeten zijn, een melding of aangifte anoniem te doen. Schaamte zal dan in mindere mate een struikelblok zijn. Ook vroeg men zich af, of het beter is om melding te maken bij de politie of bij het Bureau Discriminatiezaken.

Zoetermeer

De aanwezigen uit Zoetermeer spraken vooral over jongeren. Onder jongeren zouden biseksuele of lesbische vrouwen meer worden geaccepteerd dan homoseksuele mannen. Vooral in de straatcultuur wordt dit laatste niet echt geaccepteerd; er worden veel grapjes gemaakt en er wordt gescholden. Een belangrijke plek waar jongeren het over homoseksualiteit hebben is in

het onderwijs. Hier valt dan ook nog veel te winnen.

Net als in de andere groepen werd ook hier de kanttekening gezet bij de uitkomsten van de monitor dat het de vraag is of onveiligheidsgevoelens daadwerkelijk gerelateerd zijn aan de seksuele voorkeur of dat het om algemene onveiligheidsgevoelens gaat.

Voorts werd geconstateerd dat HLB's in Zoetermeer zo goed als onzichtbaar zijn. Er zijn geen specifieke uitgaansgelegenheden waar men elkaar kan ontmoeten.

Conclusies en aanbevelingen

In grote lijnen werden de uitkomsten van de monitor door de aanwezigen herkend. Dat Delft het gunstigst scoort en Westland het ongunstigst, werd herkend en geduid. Er werden wel kanttekeningen bij de uitkomsten geplaatst: beeldvorming kan een rol spelen bij gevoelens van onveiligheid en deze gevoelens kunnen ook algemeen zijn, dus niet gerelateerd aan seksuele voorkeur.

Opvallend was, dat de deelnemers vaker specifieke locaties wisten te noemen die onveiligheid zouden kunnen zijn voor HLB's dan uit de monitor naar voren kwamen. Dit waren - afgezien van ontmoetingsplaatsen, die tijdens de bijeenkomst meerdere keren genoemd werden maar door de respondenten van de monitor niet of nauwelijks - wel locaties die overeenkwamen met het algemene beeld van 'risicogebieden' dat de monitor laat zien. Het gaat dan om typische 'achterstandswijken' waar veel niet-westerse allochtonen wonen. In dergelijke gebieden zou het vooral problematisch zijn, om met iemand van hetzelfde geslacht hand in hand te lopen. Ook dit komt overeen met het beeld dat uit de monitor naar voren komt.

Als reden om geen melding of aangifte te doen werd tijdens de bijeenkomst, naast de redenen die ook uit de monitor naar voren komen, ook gewenning genoemd. HLB's zouden gewend zijn geraakt aan negatieve bejegening en deze daardoor in meerdere of mindere mate accepteren ('het hoort erbij'). Volgens de meeste aanwezigen moet melden of aangifte doen makkelijker gemaakt worden en moet de mogelijkheid beter bekend gemaakt worden. Dit werd gezien als een taak voor zowel het Bureau Discriminatiezaken als de politie.

Belangrijkste aanbeveling die uit de bijeenkomst naar voren kwam was dat het belangrijk is om meer te investeren in voorlichting geven aan de jeugd. Bij beïnvloeding van beeldvorming, preventie en empowerment dient de focus te liggen op onderwijs en jongerenwerk.

Daarnaast vond men het van belang om enerzijds het huidige beleid te continueren, omdat het onderwerp onder de aandacht moet blijven en deze aandacht bijdraagt aan tolerantie (Delft wordt in deze als good practice gezien). Anderzijds dient het beleid ook herijkt te worden.

Gekeken dient te worden naar de doelen en de effecten van het beleid.

Als er zich incidenten voordoen, zou er voor de burger een loket moeten zijn om zich toe te kunnen wenden. Dit loket kan meldingen en aangiften doorgeleiden naar de juiste plek.

Samenwerking tussen de gemeenten wordt hierbij als aanbevelingswaardig gezien.